

FEDERÁLNÍ
MINISTERSTVO ZAHRAANIČNÍCH VĚCÍ

K č.j.: 015.971/82-ZPO

~~Ma-j-n-á-l~~

Příloha č.: 3

Výtisk č.: 31

Počet listů : 15

V y s t o u p e n í

ministra zahraničních věcí Svazu sovětských socialistických
republik A.A. G r o m y k a

Moskva, dne 21.října 1982

Vystoupení ministra zahraničních věcí Svazu sovětských socialistických republik A. A. Gromyka

Moskva dne 21. října 1982

Vážení soudruzi,

Myslím, že není nutné, abych nyní rozsáhle charakterizoval mezinárodní situaci. Zhodnocení příčin, které vyvolaly její zostření, a především úlohu, kterou v tomto hraje militaristický a avanturistický kurz Reaganovy administrativy, jsme v dostatečné míře provedli jménem sovětského vedení na zasedání Valného shromáždění OSN. Vývoj událostí od té doby pouze dokazuje naše hodnocení.

V brzké době se má konat zasedání politického poradního výboru států Varšavské smlouvy a naše dnešní zasedání můžeme považovat za důležitou etapu společné, kolektivní přípravy na zasedání PPV.

Přejdu tedy přímo ke konkrétním otázkám dohodnutého programu našeho zasedání. Samotný život postavil tyto otázky do popředí evropské a světové politiky.

Začnu madridskou schůzkou. Je nepochybné, že v podmínkách, které se vytvořily, vzrůstá její význam. Politický kapitál uvolnění, získaný v relativně příznivějším období, kdy probíhala celoevropská konference, je třeba nejen uhájit, ale, bude-li to možné, i znásobit.

Jak nedávno opět prohlásil L. I. Brežněv ve svém vystoupení v Baku, Sovětský svaz i nadále rozhodně vystupuje za

úspěšné zakončení madridské schůzky. Takový je i dohodnutý přístup členských států Varšavské smlouvy. Jsme pro to, aby byl v Madridě přijat obsažný politický dokument, který by předpokládal svolání konference o opatřeních důvěry a odzbrojení v Evropě a pro vyvážený postup ve všech částech závěrečného aktu. Jsme tedy pro všechno to, co by mohlo přinést nový impuls uvolňování, včetně vojenské oblasti, jsme pro důsledné pokračování celoevropského procesu.

Jiný kurz - kurz na ochromení madridské schůzky - provádí Reaganova administrativa. Je známo, že Washington by tam chtěl okamžitě po obnovení schůzky znovu zostřít situaci a využít madridské fórum pro rozdmýchávání protipolské a protisocialistické kampaně. Chtěli by ukončit schůzku přijetím formálního, máloobsažného komuniké nebo schůzku úplně rozbít.

Naše nedávné besedy se státním tajemníkem USA Shultzem potvrdily náš dojem, že Washingtonu se nehodí úspěšné ukončení madridské schůzky. Samozřejmě, že vztahuje ruce na něco více než je madridská schůzka. Vztahuje ruce na proces, započatý v Helsinkách vcelku, protože tento proces je živnou půdou, která je příznivá pro uvolnění a upevnění bezpečnosti v Evropě.

Washingtonu se nehodí kladný výsledek madridské schůzky a zejména ujednání o svolání konference o opatřeních důvěry a odzbrojení i proto, že by to vytvářelo v Evropě takové politické klima, které by ztěžovalo uskutečnění plánů USA na další stupňování zbrojení a zejména na umístění nových amerických jaderných zbraní v řadě zemí západní Evropy.

Při jednáních s ministry jiných států NATO o madridské schůzce, jakoby podle naučeného scénáře vyzdvihovali otázku o situaci v Polsku a opakovali otřepané fráze. Někteří se o tomto zmiňovali kvůli pořádku a vůbec neprojevovali přání projednávat otázku podrobně.

Bylo cítit, že evropští spojenci USA, nehledě na americký tlak jsou i nadále zainteresováni na uvolňování, na pokračování v celoevropském procesu, jehož výhody a přednosti pocítili na vlastních zkušenostech. Dnes můžeme říci, že v západní Evropě projevují neklid v souvislosti se snahami USA svést madridské fórum z cesty. Budou však evropští spojenci USA mít dostatek odvahy k tomu, aby v Madridu prováděli více či méně konstruktivní kurz? Nejsme si tím jisti.

Tam, kde Američané bezprostředně poškozují zájmy západoevropských monopolů a jejich zisky tím, že zavádějí všelijaké sankce a zákazy na obchodně-ekonomické styky s námi, představitelé západoevropských zemí projevují určitou pevnost charakteru. Ale tam, kde se jedná o politický a ideologický boj proti socialismu, převažují společné třídní zájmy.

Z jednání, která jsme měli s představiteli evropských neutrálních a nezúčastněných zemí vyplývá, že tyto země jsou vážně znepokojeny zostřením mezinárodní situace a chápou, že pouze v podmínkách pokračujícího uvolňování mohou hrát svou vlastní úlohu v evropských záležitostech. Je dobré, že neutrálové, jak prohlašují, jsou rozhodnutí i nadále uhájít jimi předložený návrh závěrečného dokumentu madridské schůzky. Ale i mezi neutrály jsou rozpory a to není žádným tajemstvím. Pod tlakem USA a jejich spojenců se u nich projevuje nedůslednost a zjevná kolísavost.

Náš postoj k návrhu závěrečného dokumentu, který přednesli neutrálové v prosinci 1981, se nezměnil - nepovažujeme jej za špatný základ pro konečný dokument schůzky. Tento dokument má samozřejmě svoje slabiny. Mohly by se do něho vnášet změny a zlepšení, ale teď o tom nebudu podrobně hovořit - to je věc našich delegací.

Celkově se nám zdá, že v Madridě je třeba postupovat tak, abychom se pokusili dohodnout výsledný dokument na základě návrhu neutrálních a nezúčastněných zemí, zdůrazňovat naše odcodlání ke vzájemně přijatelným rozhodnutím o otázkách, které ještě nebyly dohodnuty.

Nemůžeme vyloučit, že Američané, i když formálně návrh nezavrhli, se ho pokusí "rozložit" a naplnit jej nepřijatelnými články, to znamená fakticky se pokusit rozbít základnu pro konstruktivní práci.

Je proto především nezbytné pevné spojení s neutrály. Je důležité udržet je na pozicích, které by napomáhaly - nebledě na negativní kurz USA - určitému pokroku při odsouhlasení návrhu dokumentu. Mnohé samozřejmě ještě visí ve vzduchu, jedná se zatím o předběžné odsouhlasení.

Pokud se jedná o spojence USA v Severoatlantickém paktu, zde bude zřejmě nutný diferencovaný, individuální přístup ke každému z nich. Je důležité odhalovat, co mají v záloze, zjišťovat, v jaké míře mohou ovlivňovat kurz USA. Skutečnost, že se na politiku uvolnění a spolupráce v Evropě nestejně pohlíží z hlavních měst západoevropských států a z Washingtonu, je určitou rezervou pro naši práci na madridské schůzce.

Vycházíme z toho, že akce našich delegací v Madridu budou i nadále dobře zkoordinované a cílevědomé a že jednota a semknutost bratrských zemí při obhajování politiky uvolnění, spolupráce a bezpečnosti v Evropě opět dokáže svoji životnost a sílu.

Připravujeme se na aktivní boj za kladný výsledek madridské schůzky, nemáme samozřejmě právo nepočítat s pravděpodobností přerušení jejího jednání v nadcházející etapě. Musíme být připraveni na různé pronikavé změny na madridské schůzce.

Tím, že v Madridu usilujeme o zachování a pokračování celoevropského procesu a ozdravení situace v Evropě, nemůžeme samozřejmě přistoupit na žádné ústupky zásadního charakteru. Naši pozici budeme obhajovat důsledně.

Zvlášť bych se chtěl zmínit o snahách USA vměšovat se do záležitostí socialistických zemí a provádět proti nim podvrátčnou činnost. Začalo to ne dnes, ale nynější americká administrativa jedná obzvláště hrubě a cynicky. Vezměme si poslední, řekl bych přímo pobuřující, akci Washingtonu. Ve státním departementu USA nedávno pod vedením G. Shultze uskutečnili něco jako seminář na téma "demokratizace v komunistických zemích", ve skutečnosti se však jednalo o praktických opatřeních namířených ke změně existujícího zřízení v našich zemích.

Kroché jsme museli vidět a slyšet ze strany Američanů, ale to, s čím se nyní setkáváme, je už politická nerozvážnost a ne ideologický boj.

Samozřejmě, že žádná "křižácká tažení" nezmění sociální tvář světa. Jednoduše nejsou s to tak učinit. Jejich útok však

nemůžeme nechat bez odpovědi. Je důležité a nutné jasně ohodnotit takový kurz jako neslučitelný s všeobecně uznávanými normami vzájemných vztahů mezi státy, kurz odporující Chartě OSN, helsinskému Závěrečnému aktu. Je třeba vyložit naše stanoviska i na různých mezinárodních fórech.

Podle našeho názoru je nutné se této politice, proniknuté duchem šovinismu, domýšlivosti a imperiálními ambicemi Washingtonu, stavět na odpor tvrdě a rozhodně.

V souvislosti s dalšími mezinárodními problémy je nutné zvláště zdůraznit, že hlavním směrem celé naší zahraničně-politické činnosti - a to je zároveň i hlavní proud, kde dochází k soupeření dvou základních kurzů světové politiky - bylo a zůstává zastavení závodů ve zbrojení, odvrácení jaderné války.

Bude správné říci, že socialistické země drží v tomto historickém boji iniciativu pevně ve svých rukou. To vlastně málokdo popírá. Stačí zde jen připomenout celou řadu návrhů předložených socialistickými zeměmi, včetně návrhů na II. zvláštním zasedání Valného shromáždění OSN o odzbrojení a rovněž na jeho nynějším zasedání.

Mezi nimi akce opravdu historického významu - přijetí Sovětským svazem jednostranného závazku nepoužít jaderných zbraní jako první.

Za zmínku stojí i naše nedávná iniciativa, aby vedoucí orgány NATO a Varšavské smlouvy vystoupily s prohlášeními o tom, že nebudou rozšiřovat sféry činnosti těchto dvou vojensko-politických seskupení na Asii, Afriku a Latinskou Ameriku.

Všechny naše iniciativy a návrhy v oblasti zastavení závodů ve zbrojení a odzbrojení, odvrácení jaderné katastrofy, nemohou

již názorněji svědčit o mírové podstatě socialistické zahraniční politiky.

Na pozadí této naší linie ještě výrazněji prostupují v celé své odpornosti skutečné cíle současné militaristické politiky Washingtonu a bloku NATO.

Kurz, jehož se koordinovaně držíme - ať se jej naši protivníci sebe více snaží falsifikovat - je účinný. Můžeme být bez pochyb, že právě pod účinkem tohoto kurzu byla Reaganova administrativa nucena přistoupit na jednání o otázkách jaderných zbraní. Zastavím se krátce u této problematiky, i když vedení bratrských stran pravidelně informujeme o obou sovětsko-amerických jednáních probíhajících v Ženevě.

O problému omezení a snížení jaderných zbraní v Evropě musím bohužel říci, že v posledním kole jednání, které bylo zahájeno před třemi týdny, Američané nevnesli do své pozice žádné konstruktivní prvky, které by sblížovaly stanoviska obou stran.

Shultz se v podstatě vyhnul projednávání tohoto tématu a jen potvrdil již známou pozici Reaganovy administrativy omezující se na známé "nulové řešení". Krátce řečeno, Američané, stejně jako dříve, se drží linie, která nemá nic společného s respektováním zásady rovnosti a stejné bezpečnosti.

I když činit konečné prognózy ohledně závěru jednání by nyní bylo předčasné, záměr Reaganovy administrativy je, zdá se, směřovat k protahování jednání se Sovětským svazem, dokud nepřijde k dohoda definovaná v tzv. "dvojmíře řešení" NATO pro zahájení rozmísťování amerických "Pershingů" a raket s plochou dráhou letu v západní Evropě.

Nyní se Washington snaží vytvořit dojem, že jsou jednání vedena z obou stran vážně a věcně. Taková kamufláž má vzbudit iluze u těch západoevropanů, kteří si myslí, že si Washington upřímně přeje se dohodnout se Sovětským svazem.

Pravdu o průběhu jednání, o americké pozici jsme oznamovali i nadále budeme oznamovat, když to bude třeba, vládám i národům, především v západní Evropě.

Je důležité, aby USA na sobě stále pociťovaly naše aktivní působení, ať je to práce diplomatického nebo propagandistického charakteru, nebo naše maximální podpora protestu veřejnosti proti jadernému nebezpečí. Masová, protiválečná, protiraketová vystoupení v západní Evropě, v samotných Spojených státech jsou objektivně důležitou rezervou, kterou je třeba mobilizovat k podpoře naší společné linie.

Na jednáních o omezení a snížení strategických zbraní je pozice USA zaměřena na narušení důkladně prověřené strategické parity mezi SSSR a USA zakotvené ve smlouvě SALT II. Z celého komplexu strategických zbraní, kterými disponují obě strany, vytrhávají Američané jako předmět snížení jen ty druhy zbraní, které představují základ strategické moci Sovětského svazu. A všechny ostatní - rakety umístěné na námořních plovoucích základnách, strategické bombardéry, rakety s plochou dráhou letu - tam kde je jasná převaha USA, ponechávají Američané míno.

Přístup k problému ze strany současné administrativy USA je jasný: dobré je jen to, co vede k jednostrannému odzbrojení Sovětského svazu, zemí Varšavské smlouvy a špatné je to, co může zabránit uskutečnění programů stupňování zbrojení, vypra-

covaných ve Washingtonu. Je přirozené, že na takovémto základě k dohodě dojít nemůže.

Sovětský svaz bude směřovat k dosažení dohod o omezení a snížení strategických zbraní, které by odpovídaly cílům upevnění strategické stability na nižší úrovni jaderných zbraní, spolehlivě zajišťovaly společné zájmy bezpečnosti socialistického společenství.

O situaci na vídeňských jednáních jsme se zmiňovali, zdá se tolikrát, kolikrát se konalo zasedání našeho výboru. Víte, jaká tam je situace.

Skutečnost, že západní účastníci dali svým dřívějším návrhům o neekvivalentním asymetrickém snížení ozbrojených sil zemí Varšavské smlouvy formu návrhu smlouvy, nic na podstatě věci nemění. Tyto tzv. nové návrhy Západu nejen že nepřispívají k postupu vpřed, ale vrací jednání nazpět. Nehledě na dříve dohodnutý mandát jednání, země NATO chtějí vůbec odstoupit od snížení výzbroje, udržet půdu pro její další posilování.

Máme za to, že naše linie, obsažená v návrhu dohody, předloženém 18. února t.r. Polskou lidovou republikou, ve své podstatě zůstává platnou, i nadále odpovídá našim společným cílům. Myslíme, že stojí za to, abychom si vyměnili názory na důležitou událost - politické změny v NSR.

Při prvních kontaktech s námi západoněmečtí vedoucí činitelé ujišťují, že hodlají udržet kontinuitu politického kurzu NSR. Jak Kohl, tak i Genscher se vyjadřují, i při kontaktech s námi, ve prospěch pokračování spolupráce se Sovětským svazem, s ostatními socialistickými zeměmi na základě stávajících smluv i dohod s nimi, ve prospěch dialogu mezi Západem a Východem.

Podle všeho je zřejmé, že vůdci CDU/CSU jsou nuceni brát v úvahu reálný poměr sil v Evropě a ve světě vcelku s tím, že pozitivní změny, k nimž došlo ve vztazích NSR se socialistickými zeměmi v 70. letech, se pevně dostaly do tkáně politického života NSR, odpovídají jejím dlouhodobým zájmům. Samozřejmě, že jen tak takovým prohlášením neuvěříme, očekáváme, že budou potvrzena praktickými činy, včetně madridské schůzky.

Vždyť už nyní je jasné, že vláda Kohla inklinuje ve větší míře k naslouchání tomu, co se říká ve Washingtonu, k upevňování vojensko-politického svazku s USA, k podpoře linie stupňování vojenské síly NATO.

Ze své strany považujeme za nutné vybízet vládu Kohla k tomu, aby opatrovala vše, čeho bylo již dosaženo ve vztazích se socialistickými státy.

Zároveň, jako i dříve, se budeme náležitě stavět na odpor negativním tendencím v politice NSR, jejím pokusům ohrožovat zákonné zájmy socialistického společenství. Tím více, že s nástupem křesťanských demokratů opět zazněly "celoněmecké" motivy, které mají, jak známo, revanšistické pozadí.

Je třeba i nadále společně působit na politiku NSR, využívat všechny existující možnosti k tomu, aby se do podvědomí vlády i obyvatelstva dostalo, jaké nebezpečí pro mír představují pro ně plány na rozmístění nových amerických jaderných raketových zbraní.

Několik slov o našich vztazích s Francií. Naše linie po příchodu Mitteranda k moci - konstruktivní spolupráce a vytrvalost - se ukazuje jako správná. V poslední době vidíme na fran-

couzské straně snahu k určitému rozšíření kontaktů, i politických, k aktivnějším stykům a spolupráci v různých praktických oblastech.

S Francií budeme mít zřejmě i těžkosti. Ale celkově konstatujeme určité zesílení kladných momentů v její politice a budeme se snažit aktivizovat naše úsilí ve vztahu k Francii, pochopitelně s přihlédnutím k míře toho, jak bude druhá strana k této činnosti připravena.

Je zde ještě jeden mezinárodní problém, který nelze obejít. Je to situace na Blízkém Východě.

Pruďké, nebezpečné zostření napětí, vyvolané agresí Izraele proti libanonskému a palestinskému lidu, znovu se vší důrazností nastolilo otázku nutnosti všestranného, spravedlivého urovnání v této oblasti, hledání cest a prostředků vedoucích k tomuto urovnání. Vyžadují to nejen zájmy všech národů a států Blízkého Východu, ale i zájmy ozdravení mezinárodní situace.

Události v Libanonu potvrdily správnost našeho hodnocení politiky Camp-Davidu, ještě jednou odhalily hrozbu, kterou tato politika přináší arabským národům, pro mír na Blízkém Východě.

V mnoha zemích, které doposud tak či onak podporovaly politiku Camp-Davidu, se nyní dostavilo určité vystřízlivění. Je patrné i v západoevropských zemích. Začínají si tam jasněji uvědomovat, že bez vytvoření nezávislého palestinského státu, mír na Blízkém Východě nenastane.

Snaha USA řešit problémy Blízkého Východu pomocí síly nastolit tam "americký" mír nemůže být úspěšná. Zločiny izraelské kliky, vyvražďování Palestinců, jako bumerang zasáhly samotný

Izrael a jeho zámořského ochránce. Dříve se USA a Izrael do podobné morálně-politické izolace nedostávaly.

Nicméně se USA ze všech sil snaží, aby události na Blízkém Východě pokračovaly i nadále podle Camp-Davidského scénáře. V koncentrované formě se to projevilo ve známém vystoupení Reagana, které je vydáváno za jakýsi "nový plán" pro Blízký Východ. Odmítání práva Palestinců na vytvoření vlastního státu - a to je hlavní bod návrhů Reagana - jejich úsilí samozřejmě odsuzuje k nezdaru. Avšak nebezpečí amerického plánu tkví v tom, že jakoby už předem plánuje nové problémy a komplikace na Blízkém Východě.

Důležitým momentem je samozřejmě skutečnost, že Arabům se poprvé podařilo vypracovat vlastní společnou platformu urovnání na Blízkém Východě. třebaže nelze nevidět, že samotné arabské státy jej vysvětlují z různých pozic.

Stále Arabům říkáme otevřeně i při důvěrných jednáních, že jejich síla je v jednotě a slabost v roztříštěnosti. Faktické vypracování celoarabského plánu je to, k čemu jsme Araby už léta vyzývali.

Když byly zveřejněny zásady všeobecného urovnání na Blízkém Východě, zformulované v projevu L. I. Brežněva 15. září, celý svět konstatoval, že pozice Sovětského svazu a Arabů se vcelku shodují. To je pravda, společné zájmy máme. A to vytváří základ pro pokračování užitečné spolupráce ve vztahu k podstatě urovnání na Blízkém Východě nejen s pokrokovými, ale prakticky se všemi arabskými zeměmi.

Ve světle posledních událostí na Blízkém Východě nabývá na ještě větší aktuálnosti náš návrh na svolání zvláštní mezinárodní konference o urovnání na Blízkém Východě.

Podle našich i arabských návrhů svou úlohu při zajištění urovnání na Blízkém Východě by měla sehrát i OSN, především Rada bezpečnosti, která bude muset vypracovat a přijmout záruky realizace urovnání na Blízkém Východě.

Zároveň Arabům i nadále vysvětlujeme, že by bylo neprozřetelné spoléhat se pouze na OSN, protože USA mohou vždy v Radě bezpečnosti zablokovat rezoluce, nepřijatelné pro ně a pro Izrael.

Využívaje v maximálně možné míře možností OSN k vytváření politického nátlaku na USA a Izrael je důležité - aniž by se stavělo jedno proti druhému - pokračovat v aktivní práci pro svolání mezinárodní konference za účasti všech zainteresovaných stran.

Chtěli bychom poskytnout informace o některých momentech v našich vztazích s Čínou.

Jsme - a bylo to potvrzeno na XXVI. sjezdu KSSS a v dalších vystoupeních L. I. Brežněva - pro normalizaci vztahů s Čínskou lidovou republikou. To je naše zásadová pozice.

Nedávno byly v Pekingu po vzájemné dohodě zahájeny sovětsko-čínské konzultace za zavřenými dveřmi na úrovni náměstků ministrů zahraničních věcí - zvláštěních představitelů vlád SSSR a ČLR. Nespěcháme se závěry. Konala se pouze první jednání. Sovětská strana je připravena pracovat trpělivě. Budeme se snažit zjistit, má-li čínská strana nějaké pozitivní záměry, které by příznivě ovlivňovaly normalizaci sovětsko-čínských vztahů, anebo je to pouhý manévr Číny, což rovněž nelze vyloučit. Jak se říká - uvidíme.

Soudruzí! V celé naší mnohostranné mezinárodní činnosti naše země vystupují bok po boku, v těsném spojení. Na "křížácké" tažení vyhlášené Bílým domem proti socialismu, na snahu rozdělit socialistické společnosti, naše strany a státy odpovídají ještě těsnějším soukromím svých řad, dalším upevněním pout přátelství a spolupráce mezi našimi národy.

Soukromí bratrských zemí, naše neochvějná rozhodnost koordinovaně realizovat a bránit mírumilovný zahraničně politický kurs násobují naše možnosti ovlivňovat běh světových událostí, jsou nadějnou zárukou dalších úspěchů při realizaci našeho společného velikého díla.